

О Светом Писму (СП као део Откривења и СП као књига)

Предмет: Увод у Стари Завет

доц. др Ненад Божовић

Београд, 05.10.2023.

Структура излагања

- Божије Откривење
- Однос Светог Писма и Светог Предања
- Важност Светог Предања за тумачење Св. Писма
- Свето Предање: химнографија, богослужбене радње, фрескопис, патристичка егзегеза
- Појам Завет и називи Св. Писма
- Свето Писмо као целовит наратив
- Значај Светог Писма данас
- Како читати Свето Писмо

Литература

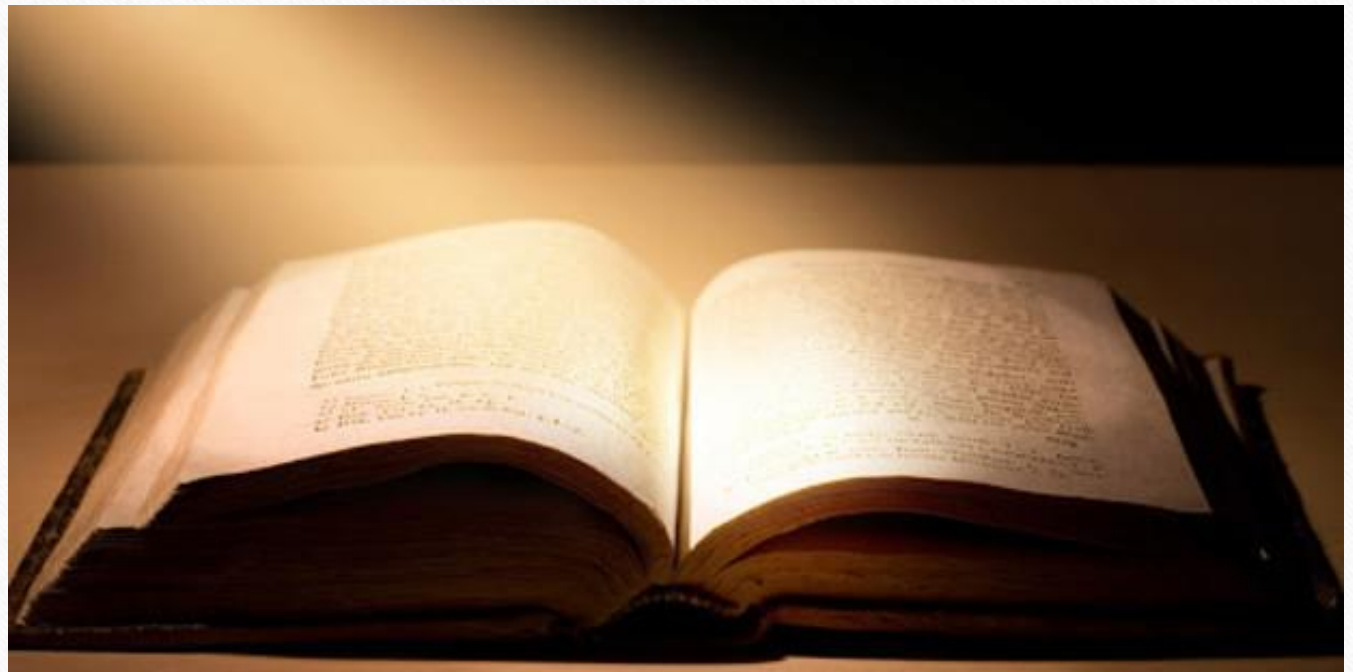
- Д. Милин, *Увод у Свето Писмо Старог Завета*, Београд 1991, 7-11.
- „Писмо – Оваплоћење (аналогија)“, у: *Лексикон библијске егзегезе*, Београд 2018, 305-307.
- Eugen Pentiuс, *The Old Testament in Eastern Orthodox Tradition*, Oxford 2014, 3-19.

Божије Откривење – природно и натприродно

- Природно Божије Откривење: „Небеса казују славу Божју а дјела руку његовијех гласи свод небески“ (Пс 19, 1)
- Немогућност човека да својим умом досегне Бога без Његовог натприродног Откривења
- Натприродно Божије Откривење: Бог открио људима на особит, нама натприродни начин, Духом Светим преко светих библијских писаца, пророка, апостола и Бога Сина.

Два стуба Откривења – Свето Писмо и Свето Предање

- Откривење није било одмах записано по објављивању, оно је прво преношено усмено, а затим су га записали свети библијски писци;
- пре настанка Светог Писма односно записаног Откривења настаје Свето Предање као други стуб Откривења

Свето Писмо и Свето Предање

- Језик Светог Писма: дистанца од више миленијума, животне околности драстично промењене, језик архаичан;
- Поставља се питање: колико нам је заиста разумљив текст чак и на српском језику? Да ли неко може сам читањем Св. Писма да продре у божанске истине и да правилно разуме текст?
- Каква је ту улога Св. Предања у исправном разумевању Светога Писма?

Однос Светог Писма и Светог Предања

- Православна Црква је од апостолских времена наглашавала и утеловљавала принцип да се Свето Писмо може тумачити и преносити не само путем писане и усмене речи, него и путем богослужења заједнице кроз аудитивне (химнографија), визуалне (иконографија) и аскетске начине (практично делање), као и кроз патристичку егзегезу (тумачење Светог Писма у делима светих отаца). које се најчешће уопштено називају Свето Предање.

Однос Светог Писма и Светог Предања

- Свето Писмо и Свето Предање имају комплементаран (допуњујућ) однос: писана Божија реч у Библији добија своје пуно значење кроз живо, лично општење са Богом у Светој Литургији.
- Писмо се тумачи унутар живе литургијске заједнице која Писмом живи и која га својим животом тумачи – тако се превазилази историјска дистанца између писаних речи Библије и реалности коју нам открива

Однос Светог Писма и Светог Предања

- Опасности одвајања Светог Писма од Светог Предања: тумачења Писма која одударају од истина вере
- Полемика у Немачкој 2015. године: професор теологије Нотгер Зленска (Берлин) позива се на Адолфа фон Харнака и назива Стари Завет „рецидивом племенске религије“ који је сасвим различит од универзалне хришћанске поруке (слично Маркиону) и доводи у питање канон
- Богослужење без Светог Писма се може свести на празни ритуализам, али и сама Библија без богослужења може бити просто „мртво слово на папиру“
- „Слово убија, а Дух оживљује“ (2Кор 3, 6)

Писмо – Оваплоћење (аналогија)

- Два су пута у откривању Бога: писана реч и богослужење.
- Евхаристија оживљава речи Библије, стварајући лично општење између читаоца и реалности која лежи „са оне стране“ текста: упознавање са Оваплоћеном Речју Божијом – Христом.
- Реч је постала Писмо и Реч је постала тело: аналогија између записивања Речи Божије и Оваплоћења
- Христос је оваплоћена, укњиготворена Реч Божија

Свето Писмо у богослужбеној традицији – читање и химнографија

Паримејник (слика десно Београдски
паримејник 13.в)

улога Псалтира у дневном богослужбеном
кругу

Блажена 1. гласа, Осмогласник: „Јелом (с
дрвета) изведе из раја враг Адама, а дрветом
Крста уведе у рај разбојника, помени и нас
Господе када дођеш у Царству своме“.
(повезивање Пост 3 и Јеванђеља)

Христолошко, тријадолошко и
сотириолошко тумачење Писма у
химнографији

Стари Завет у богослужбеној традицији – богослужбене радње

мали Вход на Литургији символ изласка
Христа на проповед Јеванђеља
(Оваплоћена – укњиготворена Реч
Божија)

Света тајна крштења – погружавање у
воду је симболизовање вода смрти у
потопу (Пост 6) и рађање за нови живот
– улазак у Цркву кроз крштење је
понављање старозаветног изласка –
проласка кроз Црвено море

Појам Завет

- Појам Завет јевр. b^crit – Завет, Савез; грч. διαθηκη – тестамент, опорука;
- Завет као Савез; Савез са Нојем, Аврамом, Савез под Синајем, Савез вечни – Нови Савез (Завет)
- Књига пророка Јеремије 31, 31-33: „Ево, иду дани, говори Господ, кад ћу учинити с домом Израиљевијем и с домом Јудинијем нов завјет, Не као онај завјет који учиних с оцима њиховијем, кад их узех за руку да их изведем из земље Мисирске, јер онај завјет мој они покварише, а ја им бијех муж, говори Господ; Него ово је завјет што ћу учинити с домом Израиљевијем послвије овијех дана, говори Господ: метнућу закон свој у њих, и на срцу њихову написаћу га, и бићу им Бог и они ће ми бити народ.“

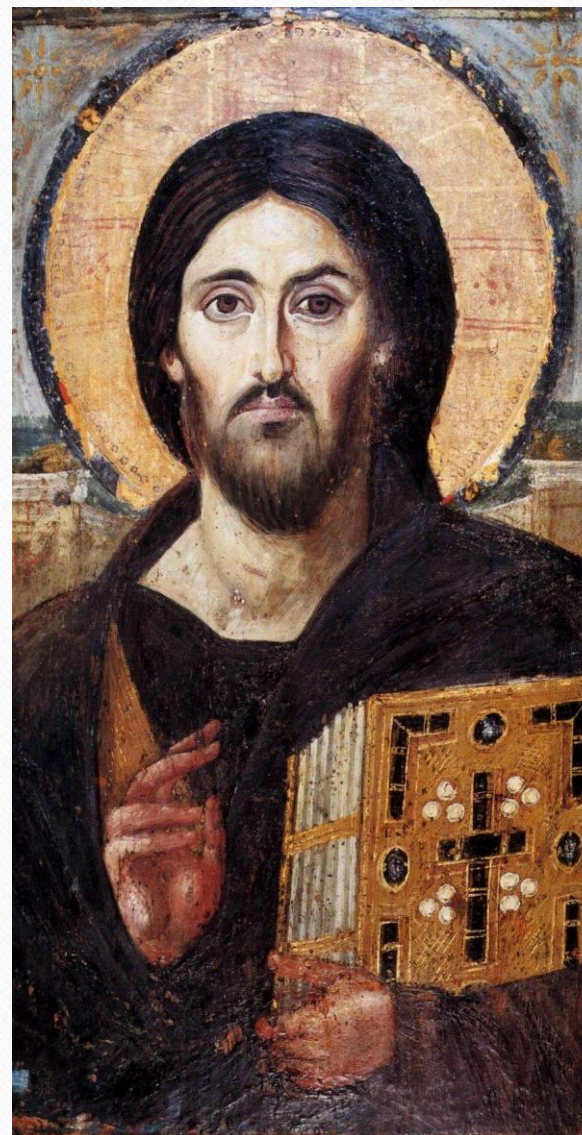
Једна Библија – два завета

- Питање односа два завета
- Пророци који наговештавају долазак Месије
- Апостол Павле: Стари Завет „васпитач за Христа“ (Гал 3, 24)
- Органска веза СЗ и НЗ у Христовим речима: „Нисам дошао да укинем Закон и пророке, него да их испуним“ (Мт 5, 17)

Једна Библија – два завета

Синајски Пандократор – икона која
спаја милосрђе и праведност Божију
у једном лицу Христовом;

Крст на Јеванђељу – детаљ који за
иконописца означава тачку спајања
Старог и Новог Завета

Једна Библија – два завета

- Блажени Августин: „Нови завет у Старом се скрива, Стари завет Новим се открива“ (Novum Testamentum in Vetere latet, Vetus Testamentum in Novo patet).

Називи Светог Писма

- Библија или Писмо: (ἡ γραφή, лат. scriptura): „Зар нисте читали у Писму (τὴν γραφήν) ове ријечи: "Камен који зидари одбацише постаде глава од угла“ (Мк 12, 10); у множини αἱ γραφαί (Мт 21, 42; 22, 29; Мк 12, 10; 14, 49; Јн 5, 39)
- Христос у НЗ означава Стари Завет именом „Закон и пророци“
- Писмо са придевом „свети“: γραφαὶ ἅγιαи, латински scripturae sanctae (Рм 1, 2)
- изрази τὰ ἱερὰ γράμματα, латински sacrae litterae (2 Тим 3, 15)
- рабинска литература: „китве хакодеш“ (света писма)

Назив Стари Завет

- Мелитон Сардски – Писмо Онисиму назива јеврејске списе „књиге Старог Завета“ (ta tēs palaias diathēkēs biblia)
- Св. Климент Александријски користи израз Стари Завет (Stromata 3.6.54; παλαια διαθηκη), Тертулијан користи израз у законском контексту као извор аргумената те одатле назив Стари и Нови Завет (vetus et novum testamentum)

Називи Светог Писма

- Јеврејски „сефер“ – књига;
Дан 9, 2 мн. „басефарим“ („у књигама“)
- Сефер од а) арамејског гл. „сафар“ – глачати (припрема пергаментa); б) акадског „шaпару“ – слати (писмо, књигу)
- Латински: *libris*

Називи Светог Писма

- Грч. ἡ βίβλος - папирусна трска из које се правио материјал за писање; ср. р. τὸ βιβλίον постао је појам за књигу уопште.
- Реч τὰ βιβλία (pl) означава свете књиге, нпр. τὰ βιβλία (1 Мак 12, 9) и τὴν ἱερὰν βίβλον (2 Мак 8, 23)

Свето Писмо као књига

- У материјалном погледу Свето писмо је књига, или боље речено збирка књига, које су настале у великом временском интервалу од преко хиљаду година.

Свето Писмо као целовит наратив од Постања до Октривења

- „Није случајно да се разноврсна антологија списа, састављена у различитим епохама од стране бројних аутора, почела доживљавати као једна књига. Израз $\tau\alpha\ \beta\iota\beta\lambda\iota\alpha$ је свакако множина, али је Библија наглашена једнина. Писма (списи) су заиста једно Свето Писмо, јер постоји једна главна тема и једна главна порука кроз читаву приповест. И постоји једна приповест. Штавише, сама Библија јесте та *приповест о Богу и његовом изабраном народу*. Она бележи прво од свих чудеса и дела Божијих [...] што је божанско стварање света. Постоји почетак, али постоји и крај који је и циљ. Дакле, постоји та почетна тачка „у почетку“ Пост 1, 1, али биће и краја: „доћи ћу скоро“ (Отк 22, 20). (Отац Георгије Флоровски, „Библија, Црква, Предање“, стр. 19)

Свето Писмо као целовит наратив од Постања до Октривења

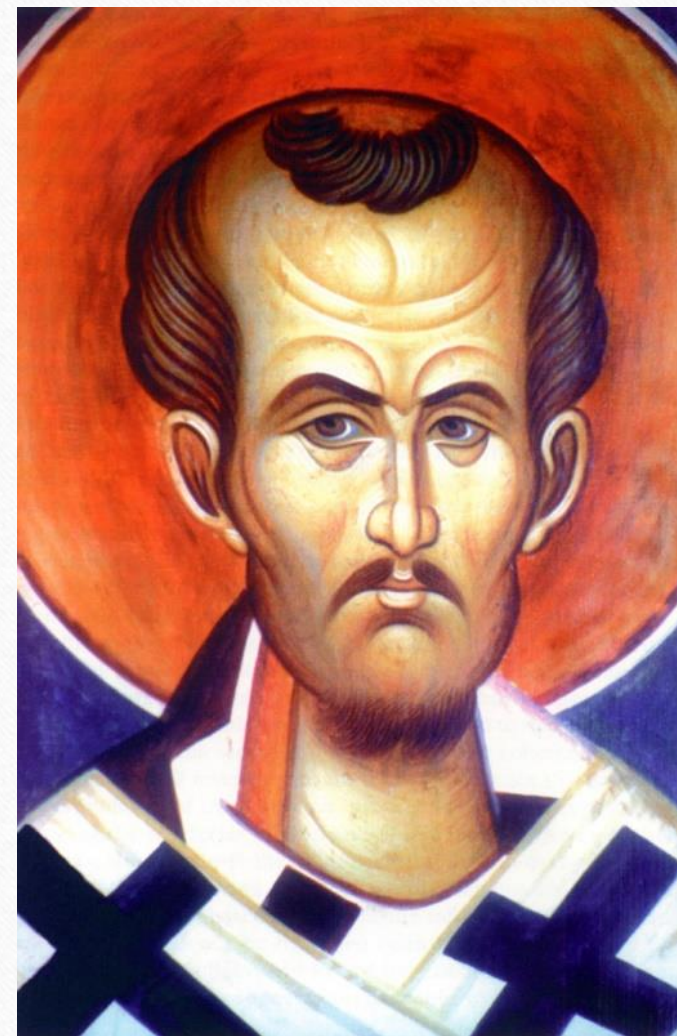
- Библија је јединствена приповест која говори о стварању, паду и спасењу човека, а кулминација приповести јесте Божији улазак у историју, оваплоћење Логоса Божијег – Христа.
- Читава историја људског рода, његове послушности Богу и побуне против њега садржана је у историји Израиља, како старог тако и новог.
- Истовремено, ми смо сведоци остваривања приповести, очекујући њен крај до речи Господњих „Ево све ново творим“ (Отк 21, 5)
- Библија је целовита приповест - историја или домострој спасења

О значају Светог Писма Старог Завета

О значају Старог Завета за хришћанску теологију: отачка теологија почива пре свега на одличном познавању Светога Писма. Оци су знали Писмо напамет.

Свети Јован Златоусти: „Ово је извор сваког зла: непознавање Светог Писма“

Често занемаривање Старог Завета данас

О читању и проучавању Св. Писма

- Свакодневно читање Светог писма
- читати пажљиво, правити белешке у тексту
- Бог богатим даровима награђује такав труд
- Библију треба читати полако и молитвено, са разумевањем и доживљавањем; једна, две или три главе дневно.

О читању и проучавању Св. Писма

- Молитвено расположење, **Св. Никодим Агиорит** овако каже: „Они који себи поставе таква правила обично журе да прочитају све, не бринући да ли долази до умиљења од онога што се чита и да ли се у уму рађају узвишене мисли. Када не успеју да прочитају све што су одредили, узрујавају се и љуте не због тога што су се лишили духовних плодова од читања, него што нису све прочитали“.
- **блажени Августин** још нешто истичу: „Бог је свете књиге, што их је сам надахнуо, намерно посуо тешкоћама, да нас подстакне на њихово пажљивије читање и продубљивање, па да се вежбамо у потребној духовној понизности, кад спасоносно опазимо границе свога ума“.

О читању и проучавању Св. Писма

- Свети Јустин Поповић:
- „Твори да би разумео. То је основно правило православне егзегезе.“
- „Што човек више чита и изучава Свето Писмо, све више и више налази разлоге да га што дуже и непрекидније изучава“.

Циљ предавања и вежби из Увода у Стари Завет

- Прочитати Свето Писмо од корице до корице
- Саживети се са библијским ликовима, у њима наћи узор и инспирацију, утеху за животне тескобе, савет, препознати Божије спасењско деловање у историји тада и сада

Изазови библијског богословља

- Усвајање нових сазнања која изазивају уврежена схватања: „Ко умножава знање, умножава муку“ (Књига проповедникова)
- Бављење богословљем као „узимање крста“